

פירות הטבולים למעשר ראשון, הרי זה נוטל א-א עשירית, ואומר: "פירות אלו יהיו מעשר על שאר הפירות", והותר המעשר באכילה, משום שחל עליו שם "מעשר", ואילו שאר הפירות הותרו, שהרי הפריש את המעשר כדי לתקנם.

אבל **המרבה במעשר**, שהפריש יותר מעשירית מן הפירות:

פירותיו אכן **מתוקנים** הם שהרי בתוך מה שהפריש יש עשירית שחל עליה שם מעשר, ומיהו המעשרות מקולקלין הן ואין יכול לאכלם כלל, ומשום שהיתר על השיעור הרי קרא עליו שם "מעשר", ולא התירם על ידי

וטעמא דמתניתין מסברא הוא, **וכרבה!**
דאמר רבה:

כל שאינו בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו, ולכן כשקידש אשה ואחותה כאחת, היות ואין הוא יכול לקדש את האחת אחר השניה, שאחות אשתו היא, וכן באשה ובתה, אין הוא יכול לקדש את האחת אחר השניה, שהרי או חמותו היא או בת אשתו, לכן, אף כשקידשן בבת אחת אין הקידושין חלים כלל. (16)

גופא, אמר רבה: כל שאינו בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו:

איתיביה אביי לרבה מהא דתניא:

מהרי"ט חושן משפט סימן נב; אבל ה"פני יהושע" בתחילת דף נא כתב, שאם לא סברא זו, היו שתיהן מקודשות.

וראה עוד בתוספות זבחים ל א ד"ה דבריו קיימין, שכתבו אף הם, וז"ל: "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו, מיירי בדבר שאי אתה יכול לקיים את שניהם שסותרים זה את זה, כגון מקדש אשה ובתה, [ולכן אומרים: "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו", משום] דהי מינייהו מפקת, וכן קיים ליכי ומופר ליכי בנדרים וכו"; ובדבריהם מבואר שטעם דינו של רבה הוא משום ד"הי מינייהו מפקת", [וראה מה שכתבו התוספות בבכורות ט א ד"ה אמר], וצריך ביאור לפי זה למה אמר רבה: "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו", שהרי כך היה לו לומר: "כל שאינו בבת אחת [כלומר: כל שאין שניהם יכולים לחול בבת אחת] אפילו אחד מהם לא חל".

ב. וכתבו האחרונים, שלפי מה דמשמע מרש"י ביבמות מט ב, שאשה הנעשית ערוה אחר הקידושין פוקעים הקידושין, אם כן ודאי

[ב דאין קדושין תופסין בה דחייבי כריתות היא".

16. הרחבה בענין מקדש שתי אחיות, ובדין "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו":

א. כתב הריטב"א: "פירוש: כל מעשה הנעשה בזה אחר זה ואינו חל בשניהם אלא בראשון, כגון מקדש שתי אחיות וכיוצא בו, כשעושה אותו בבת אחת, אינו דומיא דזה אחר זה שיתפוס באחד מהם, אלא אי [אם] אפשר דחייל בתרוייהו חייל בתרוייהו, ואי לא אפשר דחייל בתרוייהו לא חייל אפילו בחדא מינייהו, הלכך מקדש שתי אחיות כאחת, דלא אפשר שיהו שתיהן מקודשות, אין אחת מהן מקודשת".

ולמדנו מדברי הריטב"א, שזו כבר ידענו שאין קידושי שתיהן חלין, ואין הנידון אלא אם חלו קידושי אחת מהן, וראה גם ב"המקנה" בתחילת הסוגיא ובדבריו בדף נא א ד"ה בגמרא ורבה, שכתב כהריטב"א; וכן מבואר בשו"ת

הפרשת המעשר כשאר הפירות; והיות ושם "מעשר" לא חל יותר מן השיעור, נמצא שעדיין אותו יתר על השיעור טבול למעשר, ומעורב הוא עם פירות המעשר המתוקנים, ולפיכך נאסר הכל.

ולרבה תיקשי: כיון שהפריש בבת אחת יותר משיעור מעשר, מה שאינו יכול לעשות אחר שכבר הפריש מעשר כשיעור הראוי, אם כן: **ואמאי** פירותיו מתוקנים ולמה מעשרותיו מקולקלין, והרי לא היה צריך לחול כלל שם מעשר אפילו על השיעור הראוי למעשר?!?

דברי התוספות האלו לדבריהם בזבחים ל א ד"ה דבריו קיימין, שכתבו בפשוטו כהריטב"א.

ד. הוסיף הריטב"א: "אבל האומר הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים, כיון שאפשר לקיים שניהם ותמכר חציה עולה וחציה שלמים — מקיימין, אף על גב דבזה אחר זה האחרון תופס", והיינו על פי הכלל שכתב תחילה שאם אפשר לקיים את שניהם מקיימים, וכן כתבו התוספות בזבחים ל א הנוכרים לעיל, לתרץ על פי יסוד זה את הקושיא מתמורת עולה ותמורת שלמים, [וראה שם בתירוצם הראשון]. ולפי זה משמע שאף הרשב"א סובר כן, שהרי הרשב"א כאן הקשה מתמורת עולה ותמורת שלמים, ותירץ: "דשאני התם דאפשר לקיים את שניהם, וכדאמרין התם: "ירעה עד שיסתאב, וימכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים", **אבל הכא אי אפשר, דאי תפסי בהאי לא תפסי באידך**, וכן כל הנהו דמייתי בסמוך", ומשמעות דבריו כהריטב"א.

ומבואר אף מדברי הרשב"א, שהא מיהא פשיטא שאין קידושי שתי האחיות חלים, ואין הנידון אלא שתחול האחת; וראה מה שיתבאר עוד בשיטת הריטב"א והרשב"א בזה, בהערות בהמשך הסוגיא.

ה. האחרונים הוכיחו מדברי התוספות רי"ד שלא כהכלל שכתבו הריטב"א הרשב"א והתוספות, שאם יכולים שניהם לחול בבת אחת אין זה סתירה לכלל ד"כל שאינו וכו'", שהרי הקשה התוספות רי"ד כאן: איך קיימא לן שאם כי אין איסור חל על איסור, מכל מקום כשהם

מוכרח כשיטת הריטב"א שאין קידושי שניהם תופסין [בלי סברת "כל שאינו וכו'"], שהרי אף אם יש לומר שהיות ובשעת הקידושין לא היתה אף אחת ערוה אם כן חלו קידושי שניהם, מכל מקום לשיטת רש"י ודאי לא יישארו שני הקידושין בתוקפן, שהרי עדיין יש סיבה לפגיעתם מחמת שהם ערוה אחר הקידושין; "שיעורי רבי שמואל" אות תכ; וראה מנחת חינוך מצוה רג אות ג שכתב, שלפי דעת רש"י יש טעם חדש שהמקדש אשה ובתה כאחת אין שתיהן מקודשות, ראה שם, וראה מה שכתב בענין זה ב"שעורי רבי שמואל" אות תכה.

ג. ויש מי שהעיר עוד, שמדברי התוספות בסוגייתנו [הובא בהערה לעיל] בביאור לימודו של רמי בר חמא, נראה, שאם לא הכתוב או הסברה היינו אומרים שקידושי שתיהן חלים, שהרי ביארו דמלשון המקרא נראה, שלכל אחת ואחת יש דין אחות אשה לענין שלא יתפסו קידושין, ואם תאמר דהא מיהא פשיטא ששניהם אינם חלין כי כל אחת אחות אשה היא, אלא שהיינו דנים כיון שאין שני הקידושין יכולים לחול, אם כן תחול האחת ותיפקע השניה, הרי שאין שייך לומר שהכתוב מגלה שלכל אחת יש דין אחות אשה, שהרי ודאי לאחת יש דין אחות אשה ולשניה אין דין אחות אשה; ובהכרח שאם לא הכתוב היינו אומרים שלאף אחת אין שם אחות אשה, כיון שנתקדשה עמה בבת אחת, והיו שניהם חלין, והוצרך הכתוב ללמדנו שאף כשנתקדשו בבת אחת כל אחת נקראת "אחות אשה" ואין קידושיה חלין; אלא שלפי זה יסתרו

תשעה טלאים, שוב אינו יכול להוציא שני טלאים, ולומר: חצי מכל אחד מהן יהיה מעשר בהמה, ויקרב כל אחד מהן לחצאין.

וליכא נמי בזה אחר זה, אחר שקרא לטלה העשירי "עשירי", אם יחזור ויקרא לזה שיצא אחריו "עשירי", אין הוא קדוש כלל בקדושת מעשר בהמה.

ומכל מקום **אמר רבה עצמו: יצאו שנים בעשירי, וקראן: "עשירי"**, כי אז עשירי ואחד עשר מעורבים זה בזה —

כלומר: על אחד מהם חלה קדושת מעשר בהמה, והשני קדוש בקדושת שלמים, ומשום שדינו כשל אחד עשר שקראו "עשירי" אחר שקרא לקודם לו בטעות "תשיעי", שהוא קדוש בקדושת שלמים, ואף זה הרי אחר שקרא לקודם לו "תשיעי" קראו "עשירי" —

ברם, אין ידוע איזה קדוש בקדושת מעשר בהמה, ואיזה בקדושת שלמים; ולפיכך: ירעו שניהם עד שיפול בהם מום, ויביא בהמה, ויאמר: "כל מקום שהם שלמים, יהא מחולל על בהמה זו", ויקריבנה לשלמים, והרי שניהם נאכלים, כי השלמים נתחללו בכל מקום שהם, והשני שהוא מעשר בהמה, הרי נאכל הוא במומו לבעלים.

והשתא תיקשי לרבה: אמאי חלה כלל קדושת מעשר בהמה כשיצאו שנים בעשירי?! והרי אילו לאחר שקרא לאחד

ומשום דנימא: "כל שאינו בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו", ולא יחול המעשר כלל.

אמר יישוב ליה רבה לאביי:

שאני מעשר דאיתיה לחצאים, דהיינו, דאי אמר: "תתקדש פלגא פלגא דחיטתא" קדשה [אילו אמר: תהיה קדושה בקדושת מעשר חצי מכל חיטה מהחיטים האלו, הרי יחול המעשר באופן זה], הלכך כשהפריש בבת אחת יותר מכשיעור, יש לומר שנתפש שם מעשר בכל הפירות לפי חשבון, אבל כשקידש שתי אחיות, הרי אי אפשר לומר שייתפש בכל אחת קצת קידושין, ולכן לא חלו הקידושין כלל.⁽¹⁾

כיצד מפרישין מעשר בהמה: כונס את כל הטלאים או את את כל העגלים לדיר, ועושה לו פתח קטן כדי שלא יצאו שנים כאחד, וכשיצאו מן הדיר זה אחר זה, מתחיל ומונה אותן בשבט, א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט', והיוצא עשירי, סוקרו בסקרא, ואומר: "הרי זה מעשר".

טעה וקרא לזה שיצא עשירי — "תשיעי", ולזה שיצא אחריו קרא "עשירי", הרי הראשון קדוש בקדושת מעשר בהמה, והשני קדושת שלמים עליו.

תו מקשינן לרבה:

והרי מעשר בהמה דליכא לחצאין, שאם מנה

1. נתבאר על פי לשון רש"י; ודבריו צריכים תלמוד, שהר למה יש למעשר לחול על חצי פרי יותר מאשר על חלק מן הפירות, והרי בין זה ובין זה אינו בזה אחר זה?! ונלאו האחרונים

באים בבת אחת הרי שתיהן חלין, והרי יש לנו לומר: "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו"; הרי מבואר שכלל זה סותר לומר שיחולו שניהם, ודלא כהריטב"א והתוספות בזבחים.

טעה וקראו "תשיעי", לכן חל הוא אף אם יצא עמו האחד עשר, ולא הפסיד הוא את שמו בכך.⁽²⁾

המביא קרבן תודה, מביא עמו עשרים עשרון סולת, ועושה מעשרה עשרונים עשר חלות חמץ, ומעשרה עשרונים עושה שלשים חלות של מצה, עשר חלות מאפה תנור, עשר חלות ריקיין ועשר חלות מורבבת, סך כל החלות ארבעים.

שחיתת זבח התודה היא המקדשת את לחמי התודה.

תו מקשינן לרבה:

הרי לחמי תודה דליתא בטעות, שאם שחט את התודה על ארבעים חלות, ונתכוין לחלות שחורות, ונמצאו לבנות שלא היו בדעתו, הרי לא קדשו החלות, שהרי זה "הקדש טעות" שאינו הקדש לדעת בית הלל.

מהם "עשירי", היה קורא לחבירו שבא אחריו "עשירי", הרי לא היה קדוש כלל; ואם כן כשיצאו שנים בעשירי וקראן "עשירי", יש לנו לומר שלא יחול קדושת מעשר בהמה אף על אחד מהם, כי "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו"!

ומשנינן: שאני מעשר בהמה, דאיתיה בטעות, אם טעה מלקרות העשירי בשמו הרי הוא מעשר. דהא תנן במסכת בכורות: קרא לתשיעי "עשירי", ולעשירי קרא "תשיעי", ולאחד עשר קרא "עשירי", הרי שלשתן מקודשין; כיצד:

התשיעי שקראו "עשירי" נאכל במומו, והעשירי שקראו "תשיעי" הרי הוא מעשר בהמה, והאחד עשר קרב שלמים; ודין זה נלמד מן המקראות — ולפיכך, כשם שחל שמו על הטעות, שהרי

העשירית מקדשתה אף אם טעה הוא ולא קראו עשירי, הרי שזו היא קדושה הבאה מאליה, ואין אומרים בה: "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו". [ומיהו מרש"י גבי "תודה דליתא בטעות" משמע שאינו מפרש כן, וראה מה שהעיר ה"חזון איש" על דברי רש"י שם; גם מדברי התוספות ר"ד שהקשה, דנימא גבי שני איסורים שחלו בבת אחת: "כל שאינו בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו", מוכח שלא כיסוד התוספות, וכמו שכתב ב"ברכת אברהם"]. ולשון הגמרא בעירובין נ א הוא: "שאני מעשר בהמה דאיתיה בזה אחר זה בטעות", וזה בודאי שלא כפירוש הנ"ל; וראה "ברכת אברהם".

לפרשו, ראה "שיעורי רבי שמואל" סוף אות תכו.

2. נתבאר על פי לשון רש"י, והדברים צריכים ביאור; וב"שיעורי רבי שמואל" אות תכו רצה לבאר על פי היסוד שיסודו התוספות בכורות ט א ד"ה אמר, גבי שני בכורים שפטרו את הרחם כאחת, שהאחד קדוש, ואין אומרים: "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו", שהוא משום "דלא מסתבר למימר הכי אלא בדבר התלוי במעשה וכו", אבל קדושה הבאה מאליה, לא אמר הכי, ואף על גב דשייך למימר: הי מינייהו מפקת, והי מיניהו עיילת"; ואף זו היא כוונת הגמרא כאן, כי מאחר שיציאת הבהמה

הכל – חזקיה ורבי יוחנן – מודים, כל היבא דאמר: "קדשי לה [יקדשו] ארבעים מתוך שמונים", כלומר: אם לא נתכוין שיקדשו אלא ארבעים חלות, ואת השאר הביא לאחריות, שאם יאבדו אלו או ייטמאו, יהיו האחרות תחתיהן – דקדשי ארבעים מתוך שמונים.

ויכולם מודים, שאם אמר: "לא יקדשו ארבעים, אלא אם כן קדשי שמונים", כלומר: לא נתכוין שיקדשו ארבעים אלא אם יקדשו כל השמונים, כי בדקוהו ואמר: "לכולם נתכוונתי" – דלא קדשי ארבעים מתוך שמונים, ומשום ש"כל שאינו בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו".⁽⁴⁾

לא נחלקו – חזקיה ורבי יוחנן – אלא כפתם:

מר – חזקיה – סבר: לאחריית קא מיכוון בתוספת הארבעים הנותרים, ואינו רוצה שייקדשו אלא ארבעים, ולכן קדשו ארבעים מתוך שמונים.

ומר רבי יוחנן – סבר: לקרבן גדול קא מיכוון, ולכן לא קדשו אפילו ארבעים, כי

וליתא נמי בזה אחר זה, שאם שחט את הזבח על ארבעים חלות, וחזר ואמר על ארבעים חלות אחרות שיקדשו אף הם, הרי לא קדשו החלות הנוספות, כי שחטת הזבח היא זו שמקדשת את החלות.⁽³⁾

ומכל מקום איתמר:

תודה שנשחטה על שמונים חלות, דהיינו, שהביא לעזרה אצל התודה שמונים חלות:

חזקיה אמר: קדשי לה ארבעים חלות מתוך השמונים שהביא.

ורבי יוחנן אמר: לא קדשי לה אפילו ארבעים מתוך שמונים, וכל החלות חולין הם, משום ש"כל שאינו בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו".

והרי חזקיה רבו של רבי יוחנן הוא והלכה כמותו כשנחלק עליו תלמידו, ותיקשי מדבריו לרבה: אמאי קדשו הארבעים, והרי יש לנו לומר: "כל שאינו בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו".

ומשנינן: וכי אטו לאו איתמר עלה, דאמר רבי זירא:

3. נתבאר על פי לשון רש"י, ראה לשונו היטב; ונתקשו האחרונים, שהרי מה שאינו בזה אחר זה הוא משום שלא היתה שחטת הזבח שתקדש, אבל כששוחט על שמונים חלות הרי יש שחטת הזבח שתקדש?!
וב"שיטה לא נודע למי" כתב: "והרי תודה וכו' וליתא נמי בזה אחר זה, שאם שחטה על ארבעים וגמר שחטתו על ארבעים אחרות, ראשונות נתפסות בקדושת תודה ולא אחרונות", וראה "ברכת אברהם".

4. כן פירש רש"י; ותמהו האחרונים [וראה "פני

3. נתבאר על פי לשון רש"י, ראה לשונו היטב; ונתקשו האחרונים, שהרי מה שאינו בזה אחר זה הוא משום שלא היתה שחטת הזבח שתקדש, אבל כששוחט על שמונים חלות הרי יש שחטת הזבח שתקדש?!
וב"שיטה לא נודע למי" כתב: "והרי תודה וכו' וליתא נמי בזה אחר זה, שאם שחטה על ארבעים וגמר שחטתו על ארבעים אחרות, ראשונות נתפסות בקדושת תודה ולא אחרונות", וראה "ברכת אברהם".
ועוד יש לתמוה על משמעות לשון רש"י

ומקשינן לרבא: למה ליה לשנויי, למה הוצרך רבא ליישב את טעם משנתנו – כרבה!?

והרי תיפוק ליה בטעם משנתנו, שאפילו אם תמצוי לומר שאחת מן הנשים מקודשות, הרי מחמת הספק, שאינו יודע איזו מהן מקודשת לו, ואיזו היא אחות אשתו, הרי אינו יכול לבוא אף על אחת מהן, ונמצא ש"קידושין שאין מסורין לביאה" נינהו, ורבא עצמו הרי סובר לקמן, שאינם קידושין; ולמה לא פירש כן רבא את טעם משנתנו!?(5)

ומשנינן: רבא לדבריו דרמי בר חמא קאמר, לשיטתך שאתה לומד את טעם המשנה מן הכתוב: "ואשה אל אחותה לא תקח לצרור", וקשיא על דבריך, שאם כן למה "ונכרתו הנפשות", הרי שאינך צריך לומר שהכתוב עוסק כשיקדשן בבת אחת, אלא לעולם הכתוב מדבר בזה אחר זה, אלא שממילא

"כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו".

א. כאן שבה הגמרא לדברי רבא שהקשה על טעמו של רמי בר חמא שהיה מבאר את טעם משנתנו שהמקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות, משום הכתוב: "ואשה אל אחותה לא תקח לצרור", והקשה על כך רבא, שאם כן לא היה מתחייב כרת; ומשום כך ביאר רבא בטעם המשנה, שהוא משום דינו של רבה ד"כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו".

ב. בהמשך הסוגיא מתבארת מחלוקת אביי ורבא, במי שקידש קידושין, שאין הוא יכול לבוא על האשה, וכגון: המקדש אחת משתי אחיות, שמחמת ספק מי היא אשתו ומי היא אחותה אינו יכול לבוא אף על אחת מהן, והוא נקרא: "קידושין שאין מסורין לביאה", ודעת רבא היא שאין הקידושין חלין.

"לא יקדשו ארבעים, אלא אם קדשי שמונים", אלא שכונתו היתה להקדיש שמונים, וכאשר הובאו דבריו בפנים; וראה ברש"י מנחות עח ב, שאכן כתב את הטעם שאין קדושים אלא ארבעים, שהוא משום שאי אפשר לקדש יותר מארבעים, ראה שם ברש"י, וברש"י מכתב יד.

5. א. נתבאר לפי פשוטו, ולפי מה שכתב הריטב"א [שהובא בהערה לעיל] ששתי האחיות ודאי אינן מקודשות. אך ראה מה שהקשו הרשב"א והתוספות הרא"ש כאן מהמשך הסוגיא לקמן נא ב, ובמה שביארו בזה, והובאו דבריהם בהערות שם, ראה שם.

ב. ראה בדברי "המקנה" שהקשה: והרי קידושין שאין מסורין לביאה היינו דוקא

יהושע]: הרי לענין שלא יקדשו כל השמונים, אין זה מטעם "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו", דלא מיבעיא לדעת הריטב"א דאם אפשר שיקדשו שמונים לא שייך כלל דין זה, אלא אפילו לדעת ה"פני יהושע" שאף בכי האי גוונא שייך כלל זה, מכל מקום הרי חזינן בקושיית הגמרא לפי מה שסברה הגמרא דחזקה אינו סובר "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו", מכל מקום מודה הוא שלא קדשו כל השמונים, הרי בהכרח שזה פשוט שאי אפשר שיקדשו כל השמונים; ואם לענין קדושת הארבעים, הרי לזה אין צריך לטעם כל שאינו וכו', שהרי בהדיא אמר: "לא יקדשו ארבעים אלא אם כן קדשי שמונים"?!?

ומיהו מלשון רש"י משמע שלא אמר בהדיא:

קידושין שאין מסורין לביאה, וכגון המקדש אחת משתי אחיות, שאינו יכול לבוא ולו על אחת מהן, שכל אחת ספק אחות אשה היא — נחלקו בהן אביי ורבא: (7)

איתמר:

אין אף אחת מהן מקודשת משום דינו של רבה: "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו". (6)

מה ענין זה לקידושין שאין מסורין לביאה?!

6. נתבאר על פי לשון רש"י, ואריכות לשונו צריכה ביאור, שלא פירש כפשוטו, לדבריו דרמי בר חמא שהוצרך לפסוק, ולא נתן טעם משום "קידושין שאין מסורין לביאה", הוא דקאמר רבא את טעמו.

ומיהו דברי הגמרא אף הם צריכים ביאור, כי כשם שרמי בר חמא אינו סובר "קידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושין", כך בהכרח שאינו סובר את סברת רבה, ואם כן סוף סוף למה פירש רבא את הטעם משום "כל שאינו וכו'", ולא משום "קידושין שאין מסורין לביאה"?!

7. הקשה הריטב"א ביבמות כג ב: ולמה אינם מסורים לביאה מתחילתם, והרי כיון שאמר "אחד מהם", יכול הוא לברר את מי, מדין "ברירה", ואביי ורבא הרי סבירא להו ש"יש ברירה"?! ותירץ בתירוח שני, כי היות ולא אמר "איזה שארצה" או "או שירצה פלוני" בהא ליכא דין ברירה; [וראה גם בתוספות ר"ד בסוגייתנו].

וב"אבני מלואים" סימן מא סק"ב הקשה, שהרי מצינו ברירה גם באופן שלא אמר מתחילה שיחול על איזה שיברר, ראה יומא נה ב [ותמורה ל א].

וכתב ב"אבני מלואים": כיון דאינו אומר "איזה שארצה היום או מחר", וקידש בתחילה בספק, אם כן בשעת קידושין לא היו קידושין, כיון דאין מסורין לביאה, וכיון דלא חייל בשעת קידושין, אם כן אף על גב דאחר כך מברר אחד

כשהקידושין גורמים את האיסור וכמו שכתבו התוספות והראשונים, וזה אינו שייך אלא במקדש אחת משתי אחיות, אבל כשמקדש שתי אחיות כאחת הרי קידושיה של חברתה הן המונעות את הביאה ולא קידושיה שלה, ואין זה ענין ל"קידושין שאין מסורין לביאה"?!

וכתב "המקנה" [בד"ה גמרא ורבא] דלפי שיטתו [והיא שיטת הריטב"א] ששתי האחיות ודאי אינן מקודשות, אם כן כשמקדש שתי אחיות אין הנידון אלא שיחולו הקידושין על אחת משתי האחיות, והרי אלו "קידושין שאין מסורין לביאה", [ואפשר, שלזה נתכוין רש"י שביאר את קושיית הגמרא בזה הלשון: "ותיפוק ליה שאפילו לא קידש אלא אחת מהן שלא פירש איזו היא, אית ליה לרבא דאינה מקודשת דקידושין שאין מסורין לביאה הן", ולכאורה היה לו לומר בפשיטות: "תיפוק ליה שהמקדש שתי נשים כאחת הוו קידושין שאין מסורין לביאה", ולזה שינה רש"י וכתב, דהקושיא היא לפי מה שאנו באים לומר שלא תתקדש אלא אחת מהן, דבזה אכן הוי קידושין שאין מסורין לביאה, ועל דרך דברי "המקנה"].

וב"שיעורי רבי שמואל" תמה עליו, שהרי אין זה דומה כלל לקידושי אחת משתי אחיות, שהוא מעשה קידושין אחד על אחת משתייהן, אבל כאן הרי לא קידש אחת משתי אחיות אלא את שתייהן, אלא שאחד ממעשי הקידושין אינו חל, ומחמת ספק שמא קידושיה של זו חלו, משום כך נמנעה ביאת אחותה, ועדיין אין אלו הקידושין עצמן שמונעות את הביאה, אלא ספק קידושי חברתה שהן קידושין אחרים הם המונעים את ביאתה של אחותה, ואכתי תיקשי:

אבני אמר: הו קידושין.

רבא אמר: לא הו קידושין. (8)

אמר רבא: בר אהינא [שם חכם] אסברא לי את טעם הדבר, באופן שיכול אני להביא לו ראייה מן המקרא: (9)

"דכתיב: [דברים כד]: 'כי יקה איש אשה [בכסף] ובעלה', הרי שהתנתה התורה את הקידושין שנעשו בכסף בהיתר בעילה, וללמד: קידושין המסורין לביאה הו קידושין, קידושין שאין מסורין לביאה, לא הו קידושין.

ומקשינן לרבא מהא דתנן במשנתנו:

המקדש אשה ובתה, או אשה ואחותה כאחת, אינן מקודשות, ומשום שכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו; הרי משמע: הא אם קידש "אחת מאשה ובתה" ולא פירש איזו, או "אחת מאשה ואחותה" ולא פירש איזו, הרי זו מקודשת —

ואמאי?! והרי קידושין שאין מסורין לביאה נינהו, ותיובתא דרבא שאמר: לא הו קידושין!?

אמר לך רבא: ולמעמיד שאתה סובר: הו קידושין, אימא לך סיפא דמשנתנו שיש להוכיח ממנה כשיטתי, ש"קדושין שאין מסורין לביאה הו קדושין":

דקתני סיפא: מעשה בחמש נשים ובחן שתי אחיות, וליקט אחד כלכלה של תאנים, ושלחן היתה, ושל שביעית היתה, ואמר: "הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו", ואמרו חכמים: אין אחיות מקודשות — ומשמע: אחיות הוא דאינן מקודשות, הא נכריות מקודשות —

ואם כן שהנכריות מקודשות היכי דמי [באיזה אופן עוסקת המשנה]?

אילימא כפשוטו, וכגון דאמר המקדש: "הרי כולכם מקודשות לי", (10) כך הרי אי אפשר

הם מסורים לביאה, שלא אמרו כן אלא בקידושין שהם סיבת הדבר שאין הם מסורים לביאה, וכגון המקדש אחת משתי אחיות; ומלשונם נראה, שרש"י אינו מפרש כן.

9. כן פירש רש"י כאן; ולעיל ט ב ד"ה ולרבא דאמר, פירש כפשוטו: "חכם אחד ששמו בר אהינא לימדני טעם זה מן המקרא".

10. פירוש: אילו היינו מפרשים שהמשנה עוסקת בכגון שאמר "כולכם", כי אז לא היה אפשר להוכיח ש"קידושין שאין מסורין לביאה לא הו קידושין", כי הטעם שאין הן מקודשות הוא כמו ברישא, ומשום "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו".

מהן תו לא אמרינן היינו הך שקידש, כיון שלא היו קידושין בשעתו, אלא אם אומר "לאיזה שירצה יהיה הקידושין", אם כן בשעת הקידושין תלה הדבר באיזה שירצה, הוה ליה קידושין; ונדבריו צריכים ביאור, מה בין אם אומר מתחילה לאיזה שירצה לבין אינו אומר, והרי גם כשלא אמר, מועיל הבירור לומר שעליה חלו הקידושין מתחילה, אלא שמכל מקום אין אלו קידושין, כיון שבשעת הקידושין עדיין לא בירר, ואם כן הוא הדין כשאמר "איזה שארצה", וראה מה שכתב בביאור דבריו ב"שיעורי רבי שמואל" אות תלב, ובמה שתמה על זה].

8. ביארו התוספות, שאין זה דומה לקידושין חייבי לאוין ועשה, שהם חלים אף על גב שאין

לומר, שאם כן אפילו הנכריות לא היו מקודשות, כי הרי זה כמו "קני את וחמור" הוא, ו"קני את וחמור" לא קנה, כלומר: הנותן מתנה לאדם נולד עם עובר שבמעיי אמו, שהוא כמו חמור שאינו ראוי לקנין, אין קונה אף הנולד, שהרי לא הקנה לזה בלי זה —

ואף כאן, כיון שקידש בבת אחת את הנכריות עם האחיות שהן כמו חמור שאין קידושין תופסין בהן, (11) מן הדין היה שאף הנכריות לא יהיו מקודשות.

נא-ב **אלא לאו בהכרח דאמר להו: "אחת מכב תהיה מקודשת לי"**, (1) והרי קתני: "אין אחיות מקודשות" ובהכרח שהטעם הוא משום ד"קידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושין", כי כל אחת מהאחיות אינה ראויה לביאה משום ספק אחות אשה. (2)

ונמצא שמן הסיפא של משנתנו, אדרבה מוכח ש"קידושין שאין מסורין לביאה" לא הוו קידושין, היפך המוכח מן הרישא.

לרבא — הסובר: "קידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושין" — **קשיא רישא!**

ולאביי — הסובר: "קידושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין" — **קשיא סיפא!**

ומשנינן: **אביי מתריץ לטעמיה** [מפרש את המשנה כשיטתו], **ורבא מתריץ לטעמיה:**

אביי מתריץ לטעמיה, דהכי קתני: **המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת, אינן מקודשות**; **הא אם קידש "אחת מאשה ובתה", או "אחת מאשה ואחותה"**, הרי זו מקודשת, ואסורות הן לו, כי כל אחת ספק קרובת אשתו היא, ומכל מקום אחת מהן מקודשת, כי אף שקידושין אלו אינן מסורין לביאה, מכל מקום הוי קידושין.

ואולם **אם אמר: "הראויה מכן לביאה תתקדש לי"**, אינה מקודשת, שהרי אף אחת מהן אינה ראויה לו לביאה; **ומעשה נמי בחמש נשים, ובהן שתי אחיות, וליקט אחד כלכלה של תאנים, ואמר: "הראויה לי מכב תתקדש לי"**, ואמר חכמים: **אין אחיות מקודשות ואף לא מספק.**

ורבא מתריץ לטעמיה: לא תדייק מהא דקתני: "המקדש אשה ובתה או אשה

המבואר ברישא של משנתנו! והרי הדין המבואר ברישא אינו תלוי בדין "אחת מכב מקודשת לי" שהוא משום "קידושין שאין מסורין לביאה", כי הקידושין אינם חלים משום "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו"!?

ב. ראה בהמשך הסוגיא, שהגמרא מפרשת דאמר "כולכם ואחת משתי אחיות מקודשות לי", ודלא כמו שהגמרא אומרת עכשיו, וכתב שם רש"י שמוכרחים לפרש כן משום שהרי נאמר במשנה "כולכם".

11. לשון רש"י הוא: "והכא נמי איכא חדא דלא חזיא כלל", והעיר הרש"ש: למה כתב רש"י שיש רק אחת דלא חזיא כלל, והרי שתיהן אינן ראויות! וראה מה שיישב את דברי רש"י ב"שיעורי רבי שמואל" אות תלו.

1. "דלאו את וחמור הוא, שאם קידש זו לא קידש זו", רש"י.

2. א. צריך ביאור: כיון שהמשנה מתפרשת בהכרח באופן שאמר: "אחת מכב מקודשת לי", אם כן מה ענין המעשה שהביאה המשנה לדין